KURASH VA ZAMONAVIY KURASHNING JAHON MIQYOSIDAGI O‘RNI: RIVOJLANISH TENDENSIYALARI VA ISTIQBOLLARI

Raximjonov Dostonbek Rasuljon o‘g‘li
FarDU, Jismoniy madaniyat va sport faoliyati fakulteti, Yakkakurash sport turlari nazariyasi va uslubiyoti kafedrasi o‘qituvchisi

Annotatsiya. Mazkur maqolada o‘zbek milliy kurashining tarixiy taraqqiyoti, zamonaviy sport tizimidagi o‘rni, xalqaro miqyosda ommalashuvi va rivojlanish istiqbollari tahlil qilinadi. Shuningdek, kurashning xalqaro sport musobaqalaridagi ishtiroki, milliy qadriyatlarni targ‘ib etishdagi ahamiyati hamda yosh avlodni jismonan va ma’nan barkamol etib tarbiyalashdagi imkoniyatlari yoritiladi. Tadqiqotda ilmiy adabiyotlar va xalqaro sport tashkilotlarining ochiq axborot materiallarini tahlil qilish, qiyosiy tahlil hamda umumlashtirish usullaridan foydalanildi. Tahlil natijalari kurashning xalqaro miqyosdagi mavqeini mustahkamlashda yagona qoidalar, xalqaro hamkorlik, yoshlar sportini rivojlantirish va raqamli texnologiyalardan foydalanish muhim ahamiyatga ega ekanini ko‘rsatadi.

Kalit so‘zlar: kurash, zamonaviy kurash, xalqaro sport, milliy qadriyatlar, sport taraqqiyoti, jahon chempionati, xalqaro hamkorlik, sport ta’limi, yoshlar, sport infratuzilmasi.

KIRISH. Sport bugungi globallashuv sharoitida mamlakatlar o‘rtasidagi madaniy aloqalarni rivojlantirish, sog‘lom turmush tarzini targ‘ib etish va xalqlar o‘rtasida do‘stlik munosabatlarini mustahkamlashning muhim vositalaridan biri hisoblanadi. Milliy sport turlari esa xalqning tarixiy xotirasi, urf-odatlari va ma’naviy qadriyatlarini xalqaro maydonda namoyon etishda alohida ahamiyat kasb etadi. Shu nuqtayi nazardan, o‘zbek milliy kurashining zamonaviy sport tizimidagi o‘rnini o‘rganish dolzarb ilmiy-amaliy masalalardan biridir. Kurash xalqimizning ko‘p asrlik tarixiga ega bo‘lgan milliy sport turi bo‘lib, unda jismoniy kuch, chaqqonlik, muvozanat, taktik fikrlash va ruhiy barqarorlik muhim o‘rin tutadi. Kurashning o‘ziga xos jihati shundaki, u sport mahoratini namoyon etish bilan bir qatorda, halollik, mardlik, raqibga hurmat va intizom kabi axloqiy fazilatlarni ham shakllantiradi.

1998-yilda Xalqaro kurash assotsiatsiyasining tashkil etilishi kurashning xalqaro miqyosda rivojlanishida muhim bosqich bo‘ldi. 1999-yilda Toshkent shahrida ilk jahon chempionatining o‘tkazilishi esa milliy sport turining xalqaro musobaqalar tizimiga kirib borishiga zamin yaratdi.

Hozirgi davrda kurashni rivojlantirish masalasi faqat sport natijalarini oshirish bilan cheklanmaydi. Ushbu sport turini yangi mamlakatlarda ommalashtirish, xalqaro musobaqalar tizimini takomillashtirish, yosh sportchilarni tayyorlash va milliy sport merosini dunyo miqyosida targ‘ib qilish ham muhim vazifalar sirasiga kiradi.

Tadqiqotning maqsadi — o‘zbek milliy kurashi va zamonaviy kurashning xalqaro sport tizimidagi o‘rnini tahlil qilish, uning rivojlanish omillarini aniqlash hamda jahon miqyosidagi istiqbollarini asoslashdan iborat.

Tadqiqotning asosiy vazifalari quyidagilardan iborat:

- ✓ kurashning tarixiy rivojlanishi va xalqaro sport turiga aylanish jarayonini o‘rganish;
- ✓ zamonaviy kurashning o‘ziga xos xususiyatlarini tavsiflash;
- ✓ kurashning xalqaro musobaqalardagi o‘rni va ahamiyatini tahlil qilish;
- ✓ sport turini rivojlantirishga ta’sir etuvchi omillarni aniqlash;
- ✓ kurashning xalqaro nufuzini oshirish bo‘yicha takliflar ishlab chiqish.

TADQIQOT METODOLOGIYASI (METHODS)

Mazkur tadqiqot tahliliy-nazariy xarakterga ega bo‘lib, kurashning xalqaro miqyosdagi o‘rnini o‘rganishda bir nechta ilmiy usullardan foydalanildi.

Adabiyotlar va hujjatlarni tahlil qilish usuli orqali kurashning tarixiy rivojlanishi, xalqaro tashkilotlar faoliyati va musobaqalar tizimiga oid ochiq axborot materiallari o‘rganildi.

Qiyosiy tahlil usuli yordamida an’anaviy milliy kurashning xususiyatlari zamonaviy xalqaro sport talablarining ayrim jihatlari bilan taqqoslandi. Bunda musobaqa qoidalari, sportchilar tayyorgarligi, hakamlik tizimi va xalqaro hamkorlikka alohida e’tibor qaratildi.

Tizimli yondashuv asosida kurashning rivojlanishi sport tashkilotlari, murabbiylar, sport ta’limi muassasalari, musobaqalar va ommaviy axborot vositalari faoliyati bilan o‘zaro bog‘liq jarayon sifatida ko‘rib chiqildi.

Umumlashtirish usuli orqali o‘rganilgan materiallar asosida kurashning xalqaro miqyosdagi rivojlanish tendensiyalari, mavjud imkoniyatlari va istiqbolli yo‘nalishlari belgilandi.

Tadqiqotning axborot manbalarini Xalqaro kurash assotsiatsiyasi hamda xalqaro sport musobaqalarining rasmiy axborot resurslarida e’lon qilingan materiallar tashkil etdi.

Mazkur ishda yangi empirik tajriba, so‘rovnoma yoki statistik kuzatuv o‘tkazilmadi. Shu sababli natijalar mavjud axborot manbalarining sifat tahlili va nazariy umumlashtirishga asoslanadi.

NATIJALAR. O‘rganilgan materiallar kurashning xalqaro sport tizimidagi rivojlanishini bir nechta asosiy yo‘nalish bo‘yicha tavsiflash imkonini berdi.

Tahlil natijalariga ko‘ra, kurashning xalqaro miqyosda rivojlanishida tashkiliy tizimning shakllanishi muhim omil bo‘lgan. Xalqaro kurash assotsiatsiyasining tashkil etilishi, musobaqa qoidalarining standartlashtirilishi va jahon chempionatlarining o‘tkazilishi milliy sport turining xalqaro maydonga chiqishiga yordam berdi.

1999-yilda Toshkentda o‘tkazilgan ilk jahon chempionati kurashning xalqaro sport sifatida rivojlanishida muhim tarixiy bosqich hisoblanadi. Keyingi yillarda xalqaro turnirlar va turli mamlakatlardagi sport tashkilotlari faoliyati kurashni kengroq targ‘ib etish imkoniyatlarini yaratdi.

Zamonaviy kurashda texnik va taktik tayyorgarlik, jismoniy imkoniyatlar, tezkor qaror qabul qilish hamda ruhiy barqarorlik muhim ahamiyatga ega. Sportchilarning tayyorgarligi muntazam mashg‘ulotlar, murabbiy nazorati va musobaqa tajribasi orqali takomillashtiriladi.

Tahlil shuni ko‘rsatadiki, sport turining barqaror rivojlanishi quyidagi omillar bilan bog‘liq:

yagona va tushunarli musobaqa qoidalarining mavjudligi; malakali murabbiylar va hakamlar tayyorlash tizimi; sportchilarning jismoniy va texnik tayyorgarligini takomillashtirish; mashg‘ulot jarayonida sport tibbiyoti yutuqlaridan foydalanish; yoshlar va xotin-qizlar o‘rtasida kurashni keng targ‘ib qilish. Mazkur omillar kurashning raqobatbardoshligini oshirish va musobaqalarni sifatli tashkil etish uchun zarur shart-sharoitlarni shakllantiradi.

Kurashning xalqaro musobaqalardagi ishtiroki uning dunyo miqyosida tanilishiga xizmat qilmoqda. Xususan, 2022-yilgi Osiyo o‘yinlari dasturida kurash musobaqalari 2023-yilda Xanchjou shahrida o‘tkazildi. Bu holat kurashning qit’a miqyosidagi yirik sport tadbirlarida namoyon bo‘lishi uchun muhim imkoniyat yaratdi.Xalqaro musobaqalar sportchilarning mahoratini sinash, murabbiylar tajribasini almashish va turli mamlakatlarda kurashga bo‘lgan qiziqishni oshirishga yordam beradi. Shu bilan birga, musobaqalarning keng yoritilishi milliy sportning xalqaro auditoriyaga yetib borishini osonlashtiradi. Biroq kurashning xalqaro miqyosdagi rivojlanishini baholashda musobaqalar soni bilangina cheklanmaslik lozim. Milliy federatsiyalar faoliyati, sportchilar ishtiroki, yoshlar dasturlari, murabbiylar tayyorlash va ommaviylik darajasi ham muhim ko‘rsatkichlar hisoblanadi.

O‘rganilgan materiallarning umumlashtirilishi kurashning sport natijalaridan tashqari, ma’naviy va madaniy ahamiyatga ham ega ekanini ko‘rsatadi. Kurash mashg‘ulotlari intizom, sabr-toqat, qat’iyat, o‘zaro hurmat va mas’uliyat kabi fazilatlarni shakllantirishga yordam beradi.

Milliy kurashni xalqaro miqyosda targ‘ib etish O‘zbekistonning tarixiy va madaniy merosini tanitish imkoniyatini ham kengaytiradi. Shu sababli kurash sport, ta’lim va madaniyat sohalarini o‘zaro bog‘lovchi vosita sifatida ham qaralishi mumkin.

MUHOKAMA. Tadqiqot natijalari kurashning xalqaro rivojlanishi tarixiy meros, tashkiliy imkoniyatlar va zamonaviy sport talablarining o‘zaro uyg‘unligiga bog‘liqligini ko‘rsatadi.

Kurashning xalqaro sport turiga aylanishida milliy an’analarni saqlash bilan birga, musobaqalarni yagona qoidalar asosida tashkil etish muhim o‘rin tutadi.

Birinchidan, kurashning xalqaro miqyosda kengroq ommalashuvi uchun milliy federatsiyalar faoliyatini rivojlantirish zarur. Turli mamlakatlarda muntazam musobaqalar o‘tkazilishi, murabbiylar va hakamlar uchun malaka oshirish dasturlarining tashkil etilishi sportning sifatli rivojlanishiga xizmat qiladi.

Ikkinchidan, yoshlar bilan ishlash tizimini takomillashtirish muhim ahamiyatga ega. Maktablar, sport maktablari va oliy ta’lim muassasalarida kurash to‘garaklarini rivojlantirish kelajakda malakali sportchilar zaxirasini shakllantiradi. Bunda bolalarning yoshi, jismoniy imkoniyatlari va salomatligiga mos mashg‘ulotlar tashkil etilishi lozim.

Uchinchidan, zamonaviy axborot texnologiyalari kurashning xalqaro nufuzini oshirishda samarali vosita bo‘lishi mumkin. Musobaqalarni internet orqali namoyish etish, sportchilar faoliyatini turli tillarda yoritish, raqamli o‘quv materiallarini ishlab chiqish va xalqaro auditoriya bilan muloqotni kuchaytirish kurashning ommaviyligini oshirishga yordam beradi.

To‘rtinchidan, kurashni boshqa yakkakurash turlari bilan qiyosiy o‘rganish uning o‘ziga xos jihatlarini yanada aniqroq ko‘rsatish imkonini beradi. Biroq xalqaro sport maydonidagi muvaffaqiyatni ta’minlash uchun kurashning o‘ziga xos qoidalari, texnik xususiyatlari va milliy mazmunini saqlash muhimdir.

Shuni ta’kidlash kerakki, ushbu maqolada keltirilgan natijalar nazariy va hujjatli tahlilga asoslangan. Kurashning xalqaro miqyosdagi rivojlanish darajasini miqdoriy baholash uchun kelgusida mamlakatlar kesimidagi federatsiyalar soni, musobaqalar geografiyasi, sportchilar ishtiroki va ommaviylik ko‘rsatkichlarini qamrab olgan empirik tadqiqotlar o‘tkazish maqsadga muvofiq.

XULOSA. O‘tkazilgan nazariy tahlil asosida quyidagi xulosalarga kelindi:

Kurash o‘zbek xalqining tarixiy va madaniy merosining muhim qismi bo‘lib, zamonaviy xalqaro sport tizimida o‘z o‘rnini mustahkamlash imkoniyatiga ega. Xalqaro kurash assotsiatsiyasining tashkil etilishi va xalqaro musobaqalarning o‘tkazilishi kurashning xalqaro miqyosda rivojlanishida muhim tashkiliy omil bo‘lib xizmat qilgan. Kurashning kelajakdagi taraqqiyoti yagona musobaqa qoidalari, malakali murabbiylar va hakamlar tayyorlash, yoshlar sportini rivojlantirish hamda xalqaro hamkorlikni kengaytirishga bog‘liq. Kurash nafaqat jismoniy tayyorgarlikni rivojlantiruvchi sport turi, balki milliy qadriyatlarni targ‘ib qilish, yoshlarni ma’naviy tarbiyalash va xalqlar o‘rtasidagi do‘stlikni mustahkamlash vositasidir. Kurashning xalqaro miqyosdagi mavqeini aniq baholash va rivojlanish istiqbollarini belgilash uchun statistik ma’lumotlarga asoslangan qo‘shimcha ilmiy tadqiqotlar zarur. Umuman olganda, kurashni rivojlantirish milliy sport merosini asrab-avaylash, O‘zbekistonning xalqaro sport maydonidagi nufuzini oshirish va sog‘lom avlodni tarbiyalashga xizmat qiladi. Milliy an’analar va zamonaviy sport yondashuvlarini uyg‘unlashtirish kurashning kelgusidagi taraqqiyoti uchun muhim shart hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. International Kurash Association (IKA). Xalqaro kurash assotsiatsiyasining rasmiy axborot resurslari. URL: https://kurash-ika.org/

2. Olympic Council of Asia. Hangzhou 2022 Asian Games: rasmiy axborot va musobaqa materiallari. URL: https://oca.asia/

3. Hangzhou Asian Games Organising Committee. Hangzhou 2022 Asian Games rasmiy sayti. URL: https://www.hangzhou2022.cn/En/